

Enseignement (Djaé)

Agárádzá luńto.

Munísí n luŋ agárádzá, bu bisí n yé ná: Síráa bémáa, kpárásé na síráa tútubíka.

Ákíbu gé ó luŋ agárádzáa bú ɔ sasá ɔ-síráa bémáa ka doro ka la viíle me. ɔ lá kaa seŋ kpárásé ka kpuru bu fénféléná ka ge vóóse ka vɔŋ ka suku ka kóná bóme.

Ó taláa ló ɔ mɔsí ɔ-síráa bémáa kaké ka kpoko ná kpára sí. ɔ lísi bu-felefélekúsé. Ló ɔ vúsi bu-lóto me nbo. ɔ yé felefélekúsé suri turí ka ye ná bu-múto na bí sóóní, síná yé yá agárádzáa dǎse.

Ó telí yá buná, ó mɔsi ɔ-síráa tútubíka ka sara ké. Ó mɔsi ké ɔ-ó dǎsi na felefélekúsé, ka fasti lélé-lélé. Ó telí yá buná, ó mari dǎse sí ate; ɔ-ó gbíŋ sí. Suru tuni suri ló ka kaku dǎŋóló gbararagbarara. ɔ gé yá ó beresi luńto, ó mɔsi ɔ-garáa ka nyíkí dǎse sí dǎa dǎndǎ na dǎŋó gbarágbará. Ó mɔsi felefélekú kari k adzusi goóre kaá dǎse kóró wá dǎŋó lekína me ka beresi luńto.

Bí ɔ luŋ ló bu talá nsi bóó ɔ-ó gé yá agárádzáa káa tala, ó beresi dǎse guúnuto sóóní-sóóní áli dǎse ka síní kírí-kírí. Ó luŋ ɔ-ó lá buná ɔ-ó teŋ si fetere-fetere. Bí dǎŋe kari telí ló bu tá tala nsi bóó ɔ gé yá ká dzeŋ ka tala bó, ó ge kari ka súrú fé káná.

ɔ luŋ muneé áli bú tala fé ni nsi bóó n gé yá si ká dzeŋ ka tala. Búv ó kú ka nóo ka luŋ fé ke kaa vú afúsíyá na nkaá ka-nóo. Akíbu agárádzáa ká ɔ sukú na ɔ-sosómó bóó ó fáráa buŋa ká áli bu káa teli ná.

L'enseignement (Djarama)

Kókó búto

Munísí n bu kókó, bu mesína n ge:

- Barafó, límɔ, nyunkpó (róba), dǎówa, námíre (sɔnti), neveráa, nyúnkúráa. N-n kóna barafó ká dǎ límɔ me áli ina ŋatooro. Ina ŋatoorotí n mɔsi dǎówa ka téngí kpáánu me. N mɔsi barafó ka biri dǎówa ka me límɔ gbetére nŋa likisi. N kpéri ka vusí n bútína barafó ka biri kpáánu me ka guri ka walasi. N likisi ka vusí kpíná áli buru-buru butooro abéé bunásá na ku-mósíŋé li ku me.

Ñ tɛ́lɪ́ yá, ń ɣe róba kana kaa-vú ka burɪ ka me na fú́sɪ ń kpé́rɪ ka laná sɔ́nɪ. Báá lalɪ fɛ́ nɪ ń kɔ́ná bóme. Ñ tésɪ́ na gó́ngɔ́sɔ́ ka dʒú róba bɛ́nka me. Tíwɔ́ kaa filɪ, lelekí sókó atete ka yele límɔ́ aɔ́ɔ́nǎ.

 Ñ dʒú kumóo ka ɣaɲ neveráa, ń keli lelekí límɔ́ ka dʒú ka sékí na límɔ́ faala sóóní bí lelekí límɔ́ nyéɲ gba. Ñ fú́sɪ neveráa vú. Límɔ́ lala. Ñ fɔ́rɔ́ lelekí ka dʒú róba me. Ñ fi límɔ́ alaláɲǎ ka burɪ lelekí wá́rɪ róba ka me bú burɪsɪ kókó. Ñ fú́sɪ róba vú nsɪ mínti bíya baanú minísí ń kpálá ka beresɪ dʒóɲitɔ́ na nyúnkúráa. Bu telí kókó bí. Ñ ye ná bɔ́s ló ń bú wá ké.

L'enseignement (Mami)

 Đóóba sɔ́nɪ (námíre)

 Đoo me miní n lalɪ mlímó, bu bisí ń ɣe: Námíre, lenvuúna, agána ɲanásá na dʒáse sule.

 Ñ gé miíná na kunkunté. Wadzáríyá na Alíma we tóto turɔkpákpá me. Ba feé sá nbéla ka wena bíya baale-baale. Íre dʒarɪ bú Wadzáríyá bíya bisí baafá sɪ: « Awéyɪ, n tá sá fɛ́ dʒú múto bóó? Míina tókóto gó dʒú. » Wadzáríyá tóɲ fɛ́ ɔ́-bíya sɪ « ma táa dzɪɲ ka lalɪ mlímó ya bó. » Ɔ́ doró ka la Alíma dzaá ka bisi ɲúna séé baá lalí mlímó námíre ló. Alíma tóɲ fɛ́-ɪ sɪ ó siki agána ɲanásá ɲá na ó mɔ́sɪ dʒáse sule ka kakɪ agáná ló. Ó mɔ́sɪ námíre ka tɪnɪ buká ń beresɪ lalító. Ñ vóɲ kunkúnté ka burɪ kpáánu me, buká n-ń fí n-ń dʒú námíre ló n-ń lalí buká n-ń sékɪ na miína n-ń lalí sóóní-sóóní.

 Wadzáríyá búti yá bóme, ɔ́ lalí mlímó ka sa múto ɔ́-bíya. Bíya dʒí dʒító lélé íre dʒí. Ína ɲatoorotí, ɔ́ lá kaa fú́sɪ Alíma bɔ́s ó wulíyá yí nsɪ bó baa lalí yá mlímó. Đoo íre dʒí tíɲe ba-waála telí.

L'enseignement (Kokossore)

 Tóo yéto

 Na ń ye tóo, bu bisí ń ɣe: Tíwɔ́ kɔ́s ba yá sɪ bilisómoo, nyímáná, tóo vɔ́ɔ́ɲe, kpókpówa na lókúɲe.

 Bí álámíná gé ó yé tóo, n-ń mɔ́sɪ síráa ka la lóo me abéé viíle kélé-kélé kaa ɣe tíwɔ́ kɔ́s baa yá sɪ bilisómoo. Ñ kóro kɪ. Bí kv turí sóóní, báá kpɔ́ko

kí. Bá kpókówá kí, báá sa tóo ka teṅ kí ka buru ná tíwò. Kú teṅ ka ye korokoto áli ka wuli minísí n lísí ki.

Buká n la kaa ge ṅó yé yá tóo vóṅhe dze. ṅúná dzá n lé tóo vóṅhe ka kóná kaa baṅ fé n-tóo. Ní baṅá n-tóo ka telí, n la ogúwo dzaá ró ó luṅ fé ni nyímáná ṅaá nó n gé yá. Ó luṅ fé ni gbékiyá ró. Búná ró telí dze.

Ní lá nyíntò me ró kaa ge lókúṅhe ka kóná kaa kóró ka tu nyímáná. Búná ró telí dze. Ní la kaa ná ṅó furúwá kpókpóse o-ó furu fé ni. Ní mọsi nyímáná ka su kpókpówa me. Ní tóo telí kóó dze. Ní beresi ódṅíto.

L'enseignement (Bassarou)

Ḍóba nṅíṅhe máto.

Na bá má Ḍóba nṅíṅhe buú bisí:

- Tótò, límo, táláná, vóse (ásoro), ámóóná, talafáto, gengelisé, ogbókú, kasóngówa, filító, búríyá, ḍisúsúre, bóólúkú na sòkúgbòlo.

Ḍóba nṅíṅhe máto we kótókótó. Bí ba-á gé bá beresi máto, ba-á ṅusí tótò ka bu tí límo báání ló ka sísí. Kú filíyá tíwò bá ḍésí ka voré ti. Bá beresi kusító ka beresi máto. Ba-á má íre ba-á festi ina ṅatooro na bú wuli. Ina ṅanásátí ba-á má kpína. Ba-á yé muné áli nṅóo kaa telí.

Bá beresi táláná geémo. Ba-á tási ṅé ṅáá wuli. Bá ge vóse seé ba yá si ásoo. Bá beresi nṅóo ḍáto ka kára na vóse na kpárasé. Bá ge ámóóná ka luṅ ṅé na talafáto. Bá beresi nṅóo luńto.

Ba-á má okpókpú ḍóba gáḍḍo dze ka furu kasóngówa. Buló límo fóló ṅaá dzú, bí límo vúsi nṅóo me. Búná wárí, ba-á filí kí feé-feé na búríyá. Bá voí ḍisúsúre ka miṣi na bú bo kpárí bó ka bóólí ḍigbíre na bóólúkú. Ba-á sála sòkúgbòlo ka fòro ná límo bú ye sólíṅé, bá bu ná bóólúkú kuká ba-á bóólí n akańkalasé áli bú telí.

Ba-á siki ḍagulumíse sule nṅóo gbená. Ba-á yá ḍagulumíse sí si gengeliyásé. Ba-á luṅ bòborá. Kuringbóo ba-á lúṅ na bí nsu femó. Buká ba-á bará na gbená. Mune ba-á yé ḍóba nṅíṅhe dze.